

LUG'ATLARNI TUZISH VA ULARNING RIVOJLANISHI*Orziyeva Shaxnoza Naimjon qizi**Samarqand davlat chet tillar Narpay xorijiy tillar fakulteti Xorijiy til va adabiyot yo'nalishi 2-bosqich talabasi**Ilmiy rahbar: Zoyirova Dilfuza Xayriddinovna**Samarqand davlat chet tillar Narpay xorijiy tillar fakulteti o'qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqola lug'atlarni tuzish va ularning rivojlanishi jarayonlarini o'rganishga bag'ishlangan. Lug'atlar tilshunoslikning muhim manbalaridan biri bo'lib, ularning rivojlanishi jamiyatning madaniy, ilmiy va texnologik taraqqiyoti bilan uzviy bog'liq. Maqolada lug'at tuzish tamoyillari, tarixiy jarayonlari, turli davrlardagi lug'atlar tahlili va zamonaviy lug'atshunoslikning ahamiyati haqida fikr yuritilgan.

Annotation: This article is dedicated to studying the processes of dictionary compilation and their development. Dictionaries are one of the essential resources of linguistics, and their evolution is closely connected with the cultural, scientific, and technological progress of society. The article discusses the principles of dictionary compilation, historical processes, the analysis of dictionaries from different periods, and the significance of modern lexicography.

Аннотация: Данная статья посвящена изучению процессов составления словарей и их развития. Словари являются одним из важнейших источников языкознания, и их развитие тесно связано с культурным, научным и технологическим прогрессом общества. В статье рассматриваются принципы составления словарей, исторические процессы, анализ словарей разных эпох, а также значение современной лексикографии.

Kalit so'zlar: lug'atshunoslik, leksikografiya, lug'at tuzish, tilshunoslik, so'z boyligi, zamonaviy lug'atlar, tahlil.

Til – insoniyatning asosiy muloqot vositasi, bilim va madaniyatni uzatish vositasi hisoblanadi. Tilning o'ziga xos boyligi, ya'ni leksikasi lug'atlar orqali tartibga solinadi va saqlanadi. Lug'atlar tilning ma'lum bir vaqtdagi ahvolini aks ettiruvchi qimmatli ilmiy manbalardir. Lug'at tuzish, ya'ni leksikografiya jarayoni, tilni o'rganish, uni rivojlantirish va madaniyatni avlodlarga yetkazishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada lug'atlarni tuzish jarayonlari va ularning rivojlanishi bilan bog'liq masalalar yoritiladi.

Adabiyotni o'rganish:

Lug'atshunoslik qadimdan tilshunoslikning muhim tarmog'i sifatida shakllangan. Tarixiy ma'lumotlarga ko'ra, ilk lug'atlar qadimgi Misr, Mesopotamiya

va Xitoyda paydo bo'lgan. Shuningdek, Yunonistonda Aristotel va Gippokrat kabi mutafakkirlar leksikografiyaning dastlabki tamoyillarini shakllantirgan. O'rta asrlar Sharq olamida lug'atlar yaratishga katta e'tibor berilgan. Jumladan, Mahmud Koshg'ariyning "Devonu lug'atit turk" asari turkiy tillarning so'z boyligini tartibga solgan nodir asarlar sirasiga kiradi. Zamonaviy lug'atshunoslik esa fan, texnologiya va madaniyat rivoji bilan hamohang rivojlanmoqda. Elektron lug'atlar, onlayn leksikografiya va dasturiy ta'minot tilni o'rganishni osonlashtiradi.

Lug'atlar vazifasi va maqsadiga ko'ra turli xil bo'ladi:

Izohli lug'atlar: So'zning ma'nosini, grammatik shakllarini va qo'llanilish xususiyatlarini tushuntiradi.

Ikki tilli lug'atlar: Tarjima uchun xizmat qiladi. Masalan, o'zbek-ingliz lug'atlari.

Ixtisoslashgan lug'atlar: Muayyan sohalar, masalan, tibbiyot, muhandislik yoki texnologiyaga oid terminlarni o'z ichiga oladi.

Elektron lug'atlar: Mobil ilovalar va onlayn platformalarda qo'llaniladi.

Lug'at yaratishda quyidagi tamoyillar asosiy o'rin tutadi:

1. So'z tanlash: Lug'atga kiradigan so'zlar aniqligi va dolzarbligiga ko'ra tanlanadi.

2. Tartibga solish: So'zlarni alifbo tartibida yoki tematik guruhlarga ajratish.

3. Aniq ma'lumot berish: Har bir so'zga to'liq izoh, qo'llanilish konteksti va grammatik ko'rsatkichlar berish.

Zamonaviy lug'atshunoslikning rivojlanishi

Bugungi kunda texnologik yutuqlar lug'atshunoslikni yangi bosqichga olib chiqdi. Sun'iy intellekt yordamida lug'at tuzish: Mashina o'qitish algoritmlari katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilib, lug'atlar yaratadi.

Ko'p tilli lug'atlar: Jahon tillarini o'z ichiga oluvchi onlayn platformalar, masalan, Google Translate yoki Linguee.

Foydalanuvchi ma'lumotlariga asoslangan lug'atlar: Ko'p qo'llaniladigan so'zlarni avtomatik ravishda o'rganib, yangilab boradi.

Lug'atlarning madaniy va ilmiy roli

Lug'atlar tilni saqlash va boyitish bilan birga, madaniyatning asosiy qirralarini aks ettiradi. Ular o'ziga xos tarixiy hujjat sifatida ham katta ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, lug'atlarni tuzish va ularning rivojlanishi jamiyatning madaniy va ilmiy taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega. Lug'atlar til boyligini saqlash, yangi avlodga yetkazish va ilmiy tadqiqotlarda asosiy manba sifatida xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalar lug'at tuzish jarayonini yengillashtirib, ularni yanada ommabop va qulay qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mahmud Koshg'ariy. "Devonu lug'atit turk".
2. Sa'diy Sheroziy. Tilshunoslik asoslari.
3. Alisher Navoiy. "Muhokamatul-lug'atayn".
4. Zamonaviy leksikografiya bo'yicha xalqaro maqolalar va hisobotlar.
5. Elektron lug'atlar va onlayn platformalar tahlillari.